

Prace Filologiczne 2023 (78): 231–244

ISSN 0138-0567; e-ISSN 2720-5037

Copyright © by Marta Piasecka, 2023

Creative Commons: Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-

-Bez utworów zależnych 3.0 PL (CC BY-NC-ND 3.0 PL)

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/pl/>

<https://doi.org/10.32798/pf.1127>

MARTA PIASECKA

Uniwersytet Warszawski, Warszawa

e-mail: marta.piasecka@uw.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0001-6444-5867>

PARTYKUŁY EPISTEMICZNE W PODRĘCZNIKACH DO NAUCZANIA JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO DLA POZIOMÓW A1 I A2

EPISTEMIC PARTICLES IN TEXTBOOKS FOR TEACHING POLISH AS A FOREIGN LANGUAGE AT LEVELS A1 AND A2

ABSTRACT: This article presents the usages of Polish epistemic particles in the material of textbooks for learners of Polish as a foreign language at levels A1 and A2. The goal of the research was to identify the units and analyse meanings, as well as typical context and functions of the particles. The usages of the particles *pewnie*, *chyba*, *może*, *na pewno*, *oczywiście*, and *naprawdę* were confronted with their meanings specified in dictionaries. The analysis demonstrates lack of exercises teaching their usages and explanations of the meaning of the particles in the textbooks.

KEYWORDS: glottodidactics, teaching of lexis, particles, definitions

---

Wstęp

Celem artykułu jest analiza użyc partykuł epistemicznych w podręcznikach do nauczania języka polskiego jako obcego na poziomach A1 i A2. Do ekscerpcji materiału językowego posłużyło sześć podręczników należących do trzech popularnych serii: *Hurra!!! Po polsku 1. Podręcznik studenta (HPP1)*, *Hurra!!! Po polsku 2.*

Podręcznik studenta (HPP2), Polski krok po kroku. Poziom A1 (PKPK1), Polski krok po kroku. Poziom 2¹ (PKPK2), Polski jest cool. Seria do nauki języka polskiego jako obcego na poziomie A1. Książka studenta (PJC1), Polski jest cool. Seria do nauki języka polskiego jako obcego. Książka studenta i ćwiczenia. Poziom A2, część I (PJC2.I) oraz jego druga część (PJC2.II). Pod uwagę wzięto jedynie podręczniki studenta i zawarte w nich materiały dialogów, tekstów i ćwiczeń oraz nagrania. Wybrane publikacje są podręcznikami kursowymi, przeznaczonymi do nauczania ogólnego języka polskiego i służą do rozwijania słownictwa i gramatyki oraz czterech sprawności językowych: rozumienia ze słuchu, mówienia, rozumienia tekstu pisanego i pisania.

Lista partykuł epistemicznych pochodzi ze *Słownika gniazdowego partykuł polskich* (SGPP 2014)², na jej podstawie wyekscerpowano je z podręczników. Rozumienie klasy partykuł jest zatem zgodne z podziałem przyjętym w tym słowniku: są to operatory metatekstowe, które otwierają jedną pozycję dla rematu wypowiedzenia, ale nie wchodzą w zależność syntaktyczną z wypełniającymi ją wyrażeniami, komentują temat wypowiedzenia (SGPP 2014, s. 26). Partykuły epistemiczne natomiast komentują wiedzę co do prawdziwości tego, co się mówi, odnoszą się do świadomości stanu wiedzy własnego oraz innych, informują o pewności mówiącego kierującego się domysłami – hipotetyczne (*pewnie*), o niewykluczeniu innych możliwości (*chyba, może*), wiedzy mówiącego – wykluczające (*naprawdę*), przeświadczeniu (*oczywiście*) i pewności (*na pewno*) (SGPP 2014, s. 33).

W wybranych podręcznikach zostało użytych 14 partykuł epistemicznych (*chyba, może, być może, na pewno, oczywiście, pewnie, prawdopodobnie, bez wątplenia, z pewnością, tak naprawdę, rzeczywiście, faktycznie, naturalnie, naprawdę*), z których sześć wystąpiło po kilkadziesiąt razy w tekstach, dialogach, ćwiczeniach i poleceniach służących do nauczania sprawności słuchania, mówienia i czytania oraz gramatyki i leksyki. Są to: *pewnie, chyba, może, na pewno, oczywiście* oraz *naprawdę* i właśnie one są przedmiotem analizy. Łącznie wyekscerpowano 454 wypowiedzenia z tymi partykułami. Wszystkie te jednostki są ujęte na liście wyrazowej dla poziomu A1 ułożonej przez A. Seretny (2011), można więc stwierdzić, że ich pojawienie się w omawianych podręcznikach jest uzasadnione. Jednak tylko *może, oczywiście, pewnie* i *naprawdę* zostały zanotowane w *Słowniku minimum języka polskiego* (SMJP 2013), który jest przeznaczony właśnie dla uczących się polszczyzny na poziomach A1 i A2. Dwa z nich – *chyba* i *może* – znalazły się w niewielkiej publikacji pt. *Trudne małe wyrazy* (Foland-Kugler 1997), adresowanej do lektorów i zaawansowanych uczących się języka polskiego

¹ Jak zaznaczyły autorki, wykracza on poza poziom A2 i zawiera częściowo materiał z poziomu B1.

² Tam też znajduje się bibliografia dotycząca omawianych partykuł.

jako obcego, omawiającej 19 „wyrazów pomocniczych, operatorów pragmatycznych, które służą (...) do wyrażenia stanowiska nadawcy wypowiedzi wobec treści komunikatu” (Foland-Kugler 1997, s. 7). Ze względu na trudny język pomoc ta nie jest dostępna dla początkujących.

Pewnie

Partykuła hipotetyczna *pewnie* została zdefiniowana w WSJP następująco: «mówiący, nie wiedząc, czy to, co mówi, jest prawdą – nie wiedząc niczego takiego, co wiedząc, byłby gotów powiedzieć, że jest inaczej – na podstawie tego, co wie, jest gotów powiedzieć to o tym, o czym mowa». W informacji o relacjach znaczeniowych redaktorzy WSJP umieścili (quasi)synonimy *na pewno* i *z pewnością*, jednak w haśle *na pewno* partykuła *pewnie* uznana jest nie za (quasi)synonim, lecz (quasi)antonim, przez co należy raczej rozumieć jej znaczenie jako hipotetyczne, a nie pewnościowe.

Na poziomie A1 jej wystąpień jest niewiele, więcej na poziomie A2, łącznie – 31 użycie we wszystkich podręcznikach poza PJC1. W tekstach podręczników pojawia się ona głównie w wypowiedzeniach oznajmujących w czasie przyszłym, teraźniejszym i rzadziej przeszłym, por.:

- 1) *No dla mnie pewnie ta „Superaktywna” będzie atrakcyjna, bo będę dużo dzwonić* (HPP1: 186).
- 2) *Cześć, tu Angela. Pewnie masz jakieś spotkanie. Jak skończysz, to zadzwoń do mnie (...)* (PKPK1: 147).
- 3) *Cudowna okolica – pewnie dlatego zrobili tam park krajobrazowy* (PKPK2: 129).

Dwa użycia w czasie teraźniejszym mają charakter wyrażenia dezaprobaty – poziom A1 (Janowska i in. 2016) lub krytyki – poziom B1.

- 4) *– A ty nie masz lekcji do odrobienia? – Odrabiam właśnie. – Przecież siedzisz na telefonie! Pewnie znowu na czacie siedzisz* (HPP2: 190).

W jednym z podręczników jest również przykład zastosowania *pewnie* w następniku zdania warunkowego. O takiej możliwości nie wspomina SGPP, por.:

- 5) *Gdybyśmy nie wyjechali, pewnie bylibyśmy już małżeństwem, mielibyśmy dzieci, a ja bym pracowała w szkole jako anglistka* (HPP2: 79).

Można znaleźć również poświadczenia użycia tej partykuły w pytaniach, por.:

- 6) *A ty pewnie nie dzwoniłeś do Mami i Angeli?* (PKPK1: 104).
- 7) *To w Warszawie jest pewnie lepsza komunikacja?* (HPP2: 178).

Na poziomie A2 jednostka o kształcie *pewnie* występuje jako samodzielna reakcja na pytanie, zbliżona znaczeniowo do partykuły przeświadczenia *oczywiście*, kiedy występuje w takiej samej funkcji, por.:

- 8) – *Chcesz zobaczyć? – Pewnie, że chcę!* (PKPK2: 117).
- 9) – *Możemy spotkać się o wpół do dziewiątej? Muszę zostać dłużej w pracy. – Pewnie! Nie ma sprawy* (PJC2: 71).

oraz z potwierdzającym wyrażeniem *no*, por.:

- 10) – *Julka pisze, że są z Olą i Kamilem pod naszym blokiem, i pytają, czy mamy czas. – No pewnie* (HPP2: 191).
- 11) – *„Dziady”, hm... coś mi to mówi, już gdzieś słyszałam ten tytuł. – No pewnie* (PKPK2: 95).

W WSJP jest ono poświadczane w cytatach.

Chyba³

Partykuła niewykluczająca *chyba* ma w podręcznikach 88 poświadczeń (24 – A1 i 64 – A2, tylko raz w PJC1). Definicja jej znaczenia w WSJP wskazuje, że «mówiący, nie wiedząc, czy to, co mówi, jest prawdą i wiedząc, że może być inaczej, jest gotów powiedzieć to o tym, o czym mowa».

Chyba najczęściej występuje w zdaniach oznajmujących w czasie teraźniejszym, rzadziej w przeszłym i przyszłym, por:

- 12) *Chyba jestem chora* (PJC2.II: 150).
- 13) *Chyba faktycznie dobrze wypadłem na rozmowie, bo dostałem niezłe warunki zatrudnienia (...)* (PKPK2: 50).
- 14) *Ja chyba zadzwonię po taksówkę* (PKPK2: 55).
- 15) *Chyba będziemy musieli zamówić pizzę* (HPP2: 133).

Mówiący wypowiadają się na podstawie wcześniejszej, niepewnej wiedzy lub doświadczenia, wnioskują na podstawie okoliczności, a w zdaniach w czasie przyszłym przedstawiają zamiar, niepewny, ale w danej sytuacji najbardziej uzasadniony.

³ Użycia partykuły *chyba*, jak również *może*, *na pewno* i *oczywiście*, zostały tylko w zarysie omówione w artykule M. Piaseckiej (2020), w którym prześledzono, czy najczęstsze partykuły w wybranych podręcznikach dla poziomu A1 rzeczywiście należą do słownictwa podstawowego i współnoodmianowego i jak są definiowane w słownikach przeznaczonych dla uczących się języka polskiego jako obcego.

W zdaniach z czasownikami *musieć* i *powinien* o funkcji doradzania, partykuła sprawia, że ich treść jest mniej kategoriowa, por.:

16) *Chyba musisz pójść do dermatologa* (PJC2.I: 139).

Poniższe zdanie jest ilustracją wypowiedzi o funkcji doradzania i odradzania, w których podajemy argumenty. Partykuła *chyba* z pewnością ma tutaj znaczenie podane wyżej, ale wydaje się, że dodatkowo służy do wywierania wpływu na adresata.

17) *Palenie jest dobre na stres, chyba nie chcesz się denerwować!* (HPP2: 109).

Pytania o upewnienie pojawiły się w podręcznikach pięć razy, w tym trzy razy na poziomie A2, por.:

18) *Ale chyba jesteś zadowolony z efektów pracy?* (PJC2.II: 148).

Ani SGPP, ani WSJP nie zanotowały, że partykuła *chyba* może wystąpić w zdaniach przypuszczających, natomiast w omawianych podręcznikach znajdują się dwa poświadczenia takiego użycia, por.:

19) *Tak naprawdę to chyba chciałabym podróżować po świecie* (PKPK1: 123).

20) *Magda chyba chciałaby być idealną gospodynią domową* (HPP2: 65).

Według SGPP, partykuła *chyba* może zostać użyta samodzielnie jako reakcja na pytanie lub stwierdzenie, jednak w podręcznikach *chyba* pojawiło się tylko w połączeniach z komentarzami metatekstowymi *tak* i *nie*:

21) – *Można tak po prostu iść do teatru i obejrzeć próbę? – Chyba nie, ale weszłam z nią i nie było problemu* (PKPK2: 35).

22) – *Czy sos jest za mało słony? – Chyba tak...* (PJC2.I: 99).

W jednym z podręczników znajdują się również trzy przykłady użycia partykuły *chyba* zgodnie z informacją pragmatyczną w SGPP, dotyczącą zastosowania jej do skorygowania wcześniejszej wypowiedzi, m.in. nieadekwatnego słowa, zbyt skromnej lub niezgodnej ze stereotypową postawą, por.:

23) – (...) *A Javier pisze list do koleżanki. Ale to chyba nie jego koleżanka, tylko dziewczyna* (PKPK1: 73).

24) – *Trzeba mieć sporo szczęścia, stalowe nerwy i odrobinę talentu. – Eee, chyba odrobina nie wystarczy* (PKPK2: 143).

25) – *Ostatnio dużo czasu zajmuje mi szkoła, wiesz, pisanie wypracowań, czytanie lektur, odrabianie zadań. – Chyba chciałeś powiedzieć: oglądanie telewizji, siedzenie przed komputerem (...)* (PKPK2: 44).

W zdaniach wypowiedzianych z intonacją ekspresywną, użytych retorycznie, wyrażono zaskoczenie czymś komunikatem:

- 26) *Chyba żartujesz!* (PKPK1: 99).

Może

Za pomocą partykuły *może* «nadawca nie mówiąc, czy jest tak, czy nie, nie wyklucza, że jest tak, jak mówi» (WSJP). Od *chyba* odróżnia się ona tym, że informuje o mniejszym stopniu pewności, o niewybieraniu najlepszej możliwości, zaledwie przypuszczaniu, że tak może być.

Może zostało użyte w 81 wypowiedzeniach (A1 – 20, A2 – 61). Partykuła ta jest używana w zdaniach oznajmujących w czasie teraźniejszym i przyszłym, sporadycznie – przeszłym, por.:

- 27) *Te dzieci są jeszcze małe, więc może jeszcze nas nie znają* (PJC2.II: 85).
 28) *Może przyjdzie* (HPP2: 34).
 29) *Może na stole było mniej, chodziliśmy gorzej ubrani, ale żyliśmy pełniej* (PKPK2: 136).

W jednym z podręczników wystąpiła także w trzech zdaniach w trybie warunkowym wyrażających niezaistniałe przeszłe możliwości, por.:

- 30) *Może poznałabym kogoś w Warszawie, może pojechałabym do Anglii tak jak ty* (HPP2: 79).

Na poziomie A2 – w przeciwieństwie do A1 – często pojawia się w pytaniach rozstrzygnięcia, wyrażających prośbę o działanie, którym jest odpowiedź lub pożyczenie czegoś, por.:

- 31) *Przepraszam, czy znacie może tę nauczycielkę?* (PJC2.I: 16).
 32) *Przepraszam, czy może nakryjesz do stołu?* (HPP2: 133).

i w pytaniach retorycznych, por.:

- 33) *Może porozmawiamy o czymś innym? Widziałaś nowe studentki z grupy zero?* (PKPK1: 114).
 34) *A może znacie już Polskę?* [wprowadzenie do quizu] (HPP2: 116).

Typowym dla partykuły *może* użyciem w podręcznikach są zdania z intonacją pytającą realizujące funkcję proponowania lub zachęcania. Redaktorzy SGPP zastrzegają jednak, że zachodzi to tylko w zdaniach z czasownikiem w czasie przyszłym, choć materiał podręcznikowy poświadcza również wypowiedzenia w czasie teraźniejszym, por.:

- 35) *Może skoczymy gdzieś na piwo?* (PKPK2: 48).
- 36) *A może wakacje agroturystyczne na polskiej wsi?* (HPP2: 69).
- 37) *To może jeszcze makowiec na deser?* (PJC2.I: 94).
- 38) *Ale może przyjdiesz do nas w niedzielę na obiad?* (PJC2.II: 99).

Tak wyrażona propozycja służąca za grzeczną odmowę wcześniejszej propozycji pojawiła się w jednym z podręczników (PJC1) na poziomie A1 (zob. Piasecka 2020, s. 55).

Propozycja może też zostać wyrażona zdaniem w trybie warunkowym, por.:

- 39) *Może pojechalibyśmy za miasto?* (HPP2: 75).
- 40) *Cześć Ewo, przeczytałam wczoraj recenzję filmu „Wieża. Jasny dzień” i pomyślałam, że może poszłabyś ze mną do kina na ten film* (HPP2: 165).

W podręcznikach znajdują się również użycia w reakcji na pytanie – propozycję, w których *może* nie występuje samodzielnie, choć w SGPP zanotowano, że istnieje taka możliwość, podobnie jak w wypadku partykuły *chyba*:

- 41) – *Mamy dziś w promocji bardzo smaczny chleb z bakaliami!* – *To może spróbuję...* (PKPK2: 130).
- 42) – *Kiedy tu wrócisz?* – *Może kiedyś wiosną* (PKPK2: 41).

Na pewno

Definicja partykuły pewnościowej *na pewno* w WSJP podaje, że jest ona «używana, kiedy ktoś chce powiedzieć, że nie wie niczego takiego, co mogłoby świadczyć, że to o czym mowa, nie jest prawdą».

Partykuła ta pojawia się w 66 wypowiedzeniach (A1 – 20, oprócz PJC1, A2 – 46). Występuje ona w wypowiedzeniach oznajmujących, głównie w czasie przyszłym i teraźniejszym, rzadko przeszłym. Może towarzyszyć nawet zaprzeczonemu czasownikowi epistemicznemu w 1. os., choć w WSJP znajdziemy informację, że nie jest używana w zdaniach z takimi czasownikami (w SGPP nie ma takiego zastrzeżenia), por.:

- 43) *Zobaczysz zdjęcia na pewno, u mnie albo na stronie* (PKPK2: 104).
- 44) *Nie wiem na pewno, ale chcę, żeby był brat, a nie siostra, bo nauczę go grać w piłkę* (HPP2: 62).
- 45) *Na pewno już słyszałaś, że w przyszłym miesiącu moja córka wyjdzie za mąż (...)* (PJC2.II: 107).

Na poziomie A2 w jednym z podręczników znajdują się trzy przykłady użycia *na pewno* w zdaniach w trybie warunkowym, w których wyrażane są plany lub przewidywania, por.:

- 46) *Gdyby była ładna pogoda, pojechalibyśmy na pewno do Zakopanego, bo wszyscy lubimy góry* (PJC2.II: 175).
- 47) *Celestin na pewno odwiedziłby muzeum Auschwitz, bo interesuje się historią europejską* (PJC2.II: 175).

Zaznaczenie swojej pewności wynika z wiedzy o świecie lub zaobserwowanych przesłanek. Charakterystyczne konteksty przytaczają także konkretne powody danego zdarzenia, por.:

- 48) *Chodziłem na kurs, więc na pewno zdam ten egzamin bez problemu* (HPP2: 31).
- 49) *Jeśli czegoś chcę, zdobędą to na pewno – są bardzo ambitni i wytrwali* (PJC2. II: 68).

W podręcznikach znajdują się również pytania o upewnienie z tą partykułą, także użytą samodzielnie, por.:

- 50) *Czy na pewno jesteś oddaną przyjaciółką?* (HPP2: 77).
- 51) *– Zaraz, chwileczkę, jest dokładnie 1:00. – Na pewno?! Za 6 minut mam pociąg do Warszawy* (HPP1: 68).

Występują też potwierdzenia użycia jej w odpowiedziach na pytania i reakcjach na stwierdzenia, por.:

- 52) *– A jaka jest zupa fasolowa? Pikantna czy łagodna? – Na pewno... gorąca!* (PJC2.I: 119).
- 53) *– Ale w Afryce nie ma tygrysów! – Na pewno są!* (HPP2: 128).

Oczywiście

Nadawca używa partykuły przeświadczenia *oczywiście*, żeby powiedzieć, że «sądzi, że jest wiadome, że to, co mówi, jest prawdą» (WSJP). Wszystkie 94 wypowiedzenia (A1 – 34 i A2 – 60), w których została użyta partykuła, są częścią dłuższych lub krótszych odpowiedzi na pytania lub wypowiedzi na zadany temat.

Najbardziej charakterystyczne wystąpienia to reakcje na pytania, w których *oczywiście* zostało użyte samodzielnie lub razem z komentarzami metatekstowymi *tak i nie* oraz towarzyszącą treścią odpowiedzi, por.:

- 54) *– Czy mogę spróbować twojej sałatki? – Oczywiście!* (PKPK1: 66).
- 55) *– Czy troszczysz się o swojego przyjaciela? – Oczywiście!* (HPP2: 70).

- 56) – *Czy ta szarlotka jest świeża? – Oczywiście!* (PJC2.I: 130).
- 57) – *Czy możesz mi pożyczyć temperówkę? – Tak, oczywiście* (PJC2.I: 21).
- 58) – *Ty wiesz o kim [myślisz]. – Oczywiście, że nie. A ty o nim?* (HPP1: 115).
- 59) – *Możesz kupić bilety? – Oczywiście, że mogę* (PKPK2: 21).
- 60) – *Kto kupuje piwo? – Ty, oczywiście!* (PJC2.I: 71).

Drugie typowe użycie ma za zadanie podkreślić, że bez elementu następującego po partykuły wypowiedź nie byłaby kompletna, jak również poinformować, że mamy odpowiednią wiedzę i kompetencje w zakresie działań, o których mówimy, por.:

- 61) *Dzięki komunikatorom internetowym mogę być w stałym i równoczesnym kontakcie z partnerami biznesowymi z zagranicy. Oczywiście korzystamy z profesjonalnych komunikatorów, które szyfrują wiadomość* (HPP2: 152).
- 62) *Oczywiście nawet kot źle reaguje psychicznie na sytuację, w której do domu wracasz tylko po to, aby spać* (PJC2.II: 33).

Z podobną sytuacją mamy do czynienia, gdy *oczywiście* poprzedza ostatnią nazwę obiektu lub zdarzenia w wyliczeniu, por.:

- 63) *[o sałatce warzywnej] Z ziemniakami, z marchewką, cebulą, z jajkiem, kiszonym ogórkiem, jabłkiem i oczywiście z majonezem. Jest pyszna!* (PKPK1:57).
- 64) (...) *zobaczyłem kolumnę Zygmunta i oczywiście Pałac Kultury* (PJC1: 266).
- 65) *Praca adwokata na pewno jest stresująca, ale daje dużo satysfakcji i oczywiście gwarantuje wysokie zarobki* (HPP2: 24).

albo uściślenie wcześniejszej ogólnie wyrażonej treści, por.:

- 66) *Mieszkają tylko w Ameryce Południowej (...), oczywiście w Argentynie* (PKPK2: 67).
- 67) *Często bywam na Suwalszczyźnie, oczywiście na kempingu pod namiotem* (PKPK2: 68).

W zdaniach oznajmujących – jak notuje USJP – partykuła ta może zostać również zastosowana jako wtrącenie, por.:

- 68) *Głodny i zły poszedłem na przystanek, ale – oczywiście – czekałem na autobus pół godziny* (PKPK1: 143).
- 69) *Sz szczególnie zainteresowane kontem online są, oczywiście, osoby, które mają problemy ze zdrowiem, nie mogą np. wychodzić, a stanie w kolejce w banku jest dla nich dużym wyzwaniem* (HPP2: 15).

Naprawdę

Partykuła wykluczająca *naprawdę* jest używana wtedy, gdy «mówiący wiedząc, że prawdą jest to, co mówi, a nie to, co jest z tym niezgodne, mówi to o tym, o czym mowa» (WSJP). W analizowanych podręcznikach zawierają ją 83 wypowiedzenia (bez PJC1, A1 – 19, A2 – 64). Występuje najczęściej w zdaniach oznajmujących przed czasownikami (orzeczenie), przymiotnikami (orzecznik, przydawka), przysłówkami (okolicznik), por.:

- 70) *Naprawdę nie mam czasu, muszę wracać do domu* (HPP1: 123).
- 71) *Mieszkanie jest naprawdę ładne!* (PKPK1: 128).
- 72) *To był naprawdę pechowy poranek* (PJC2.II: 11).
- 73) *W tym regionie żyje się naprawdę najgorzej ze wszystkich miejsc, które znam* (HPP2: 59).

Trzykrotnie została użyta w poprzedniku zdania warunkowego, por.:

- 74) *Jeżeli chcemy pokazać naszą pozycję biznesową i jeżeli naprawdę jest ona wysoka, możemy pozwolić gościowi czekać ok. 5 minut* (HPP1: 177).
- 75) *Jeśli naprawdę tak wyglądają twoje relacje z ludźmi, to boję się, że nie masz i nie będziesz miał/miała przyjaciół* (HPP2: 78).

Często jest stosowana w wypowiedzeniach o funkcji zachęcania i odradzania, doradzania, wyrażania uczuć i upodobania oraz reakcjach na podziękowania i przeprosiny, por.:

- 76) *Naprawdę warto tam pojechać* (HPP2: 119).
- 77) *Naprawdę odradzam ci taką decyzję!* (PKPK2: 80).
- 78) *Rozumiem, że się martwisz, ale naprawdę niepotrzebnie* (PJC2.II: 83).
- 79) *Naprawdę się cieszę i mam nadzieję, że będziecie bardzo szczęśliwi!* (HPP2: 149).
- 80) *Współczuję ci, naprawdę mi przykro* (HPP2: 145).
- 81) *Kolacja była naprawdę znakomita!* (HPP2: 135).
- 82) – *Bardzo wam dziękuję za pomoc!* – *Naprawdę nie ma za co! Cieszymy się, że wszystko dobrze się skończyło* (PKPK1: 128).
- 83) – *Ach, tak mi wstyd, przepraszam!* – *Mami, nic co ludzkie nie jest mi obce, naprawdę* (PKPK1: 168).

Występuje w tekstach podręcznikowych także w pytaniach, por.:

- 84) *Jakie naprawdę jest Pana/Pani małżeństwo i rodzina?* (PKPK1: 72).

85) *Byliście kiedyś na Mazurach? Naprawdę jeszcze nie?* (HPP1: 123).

86) *Czy to naprawdę taki zły człowiek?* (PKPK2: 38).

oraz jako samodzielne pytanie, por.:

87) – *Pracuję dalej tam, gdzie pracowałam. – Naprawdę? Pamiętam, że bardzo chciałaś mieć nową pracę* (HPP1: 92).

88) – *Wiesz, że Basia zadzwoniła do mnie z życzeniami? – Basia?! Naprawdę? Ona nigdy nie pamięta o twoich urodzinach* (PJC2.II: 148).

Podsumowanie

Opisane partykuły (*pewnie, chyba, może, na pewno, oczywiście, naprawdę*) tworzą grupę sześciu najczęściej pojawiających się partykuł epistemicznych spośród 14, które wystąpiły w sześciu popularnych podręcznikach do nauczania języka polskiego jako obcego na poziomach A1 i A2. Na podstawie opracowań, takich jak *Kompetencja leksykalna uczących się języka polskiego jako obcego* (Seretny 2011) i *Leksyka wspólna różnym odmianom polszczyzny* (Markowski 1992), która podaje listę słownictwa ogólnopolskiego, wspólnoodmianowego, nienacechowanego stylistycznie, można stwierdzić, że wskazane jednostki należą do podstawowego zasobu polszczyzny. Chociaż brakuje informacji o sposobach doboru słownictwa przez autorki podręczników, należy uznać, że obecność tych właśnie partykuł jest uzasadniona.

Analiza wykazała, że jednostki te są częste w podręcznikach, występują w wielu funkcjach i kontekstach gramatycznych, jednak autorki materiałów dydaktycznych nie poświęcają im tyle samo uwagi co innym klasom wyrazów. Są używane w wypowiedzeniach ilustrujących i trenujących inne zagadnienia leksykalne i gramatyczne oraz sprawności, ale pomija się nauczanie ich znaczenia, kontekstów występowania, relacji znaczeniowych między nimi. Nie ma w podręcznikach poświęconych im ćwiczeń, w przeciwieństwie do ćwiczeń utrwalających użycie rzeczowników, czasowników, przymiotników, przysłówków i niektórych spójników. Nie sprzyja to poznaniu ich przez uczących się, a zatem także posługiwaniu się nimi w wypowiedziach ustnych i pisemnych, a są przecież ważnymi komentarzami do przekazywanych treści.

Także *Słownik minimum języka polskiego* (SMJP 2013), zawierający słownictwo z poziomów A1 i A2, przeznaczony więc dla uczących się na najniższych poziomach zaawansowania albo ich nie notuje (jak *chyba* i *na pewno*), albo ich definicje nie są precyzyjne i nie odnoszą się do wszystkich typów użyc. Choć w pewnym stopniu przybliżają znaczenie tych partykuł, ich język jest zbyt trudny do zrozumienia przez użytkowników, dla których powstał słownik. Oto definicje czterech partykuł w tym słowniku:

może ‘nadaje wypowiedzi charakter przypuszczenia, osłabienia lub tworzy atmosferę grzeczności’

oczywiście ‘potwierdza przekonanie mówiącego o tym, czego dotyczy wypowiedź’

pewnie ‘wyraża mocne potwierdzenie, zdecydowaną zgodę’

naprawdę ‘zgodnie z prawdą, tak jak jest w rzeczywistości’

Połowa użytych w nich rzeczowników, czasowników i przymiotników należy do słownictwa z poziomu B2 lub przekracza ten poziom, tzn. nie została ujęta w *Kompetencji leksykalnej* (Seretny 2011). SMJP nie zawiera również informacji gramatycznych, a nieliczne wypowiedzenia ilustrujące użycie mogą pomóc, lecz nie pokazują pełnego obrazu.

Z przeglądu użyć partykuł epistemicznych użytych w podręcznikach oraz artykułów słownikowych w SMJP wyłania się wnioski o konieczności powstania leksykonu dydaktycznego poświęconego partykułom (i zapewne również innym wyrazom funkcyjnym), adresowanego do uczących się języka polskiego jako obcego oraz lektorów, którzy zyskaliby źródło informacji o tej trudnej klasie wyrazów. Powinien on oprócz definicji, napisanych językiem zrozumiałym dla nierodzimych użytkowników języka, zawierać także dokładne informacje o ich użyciach, różnorodnych pod względem funkcji i połączeń wyrazowych, przykładowe ilustracje oraz charakterystykę relacji znaczeniowych między partykułami.

Dalsze prace nad użyciem partykuł w podręcznikach dla wszystkich poziomów zaawansowania i innych materiałach dydaktycznych (np. rozwijających umiejętność czytania) pozwolą zebrać bazowy zbiór partykuł, uzupełniony jednostkami zawartymi w listach frekwencyjnych. Leksykon obejmie wówczas szeroki zasób tej klasy jednostek wyrazowych i będzie mógł zdać sprawę z ich przynależności do poszczególnych poziomów znajomości języka polskiego jako obcego.

Bibliografia

- Foland-Kugler, M. (1997). *Trudne małe wyrazy. Materiały do nauki języka polskiego jako obcego*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna.
- Janowska, I. i in. (red.). (2016). *Programy nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1–C2*. Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka.
- Markowski, A. (1992). *Leksyka wspólna różnym odmianom polszczyzny*. Wrocław: Wiedza o Kulturze.
- Piasecka, M. (2020). Partykuły w nauczaniu języka polskiego jako obcego na poziomie A1. Na materiale podręczników i słowników przeznaczonych dla uczących się języka polskiego jako obcego, *Poradnik Językowy*, 3, 49–59.

Seretny, A. (2011). Listy wyrazowe skompilowane na potrzeby badań uczących się języka polskiego jako obcego. W: A. Seretny, *Kompetencja leksykalna uczących się języka polskiego jako obcego*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Zgółkowska, H. (red.). (2013). *Słownik minimum języka polskiego*. Kraków: Universitas.

Wykaz skrótów

Podręczniki

HPP1 – Małolepsza, M., Szymkiewicz, A. (2020). *Hurra!!! Po polsku 1. Podręcznik studenta*. Kraków: Wydawnictwo Prolog.

HPP2 – Dixon, A., Jasińska, A. (2020). *Hurra!!! Po polsku 2. Podręcznik studenta*. Kraków: Wydawnictwo Prolog.

PJC1 – Piotrowska-Rola, E., Porębska, M. (2013). *Polski jest cool. Seria do nauki języka polskiego jako obcego na poziomie A1. Książka studenta*. Lublin: Wydawnictwo studio tEMAt.

PJC2.I – Piotrowska-Rola, E., Porębska, M. (2019). *Polski jest cool. Seria do nauki języka polskiego jako obcego. Książka studenta i ćwiczenia. Poziom A2, część I*. Lublin: Wydawnictwo studio tEMAt.

PJC2.II – Piotrowska-Rola, E., Porębska, M. (2021). *Polski jest cool. Seria do nauki języka polskiego jako obcego. Książka studenta i ćwiczenia. Poziom A2, część II*. Lublin: Wydawnictwa studio tEMAt.

PKPK1 – Stemppek, I., Stelmach, A., Dawidek, S., Szymkiewicz, A. (2010). *Polski krok po kroku. Seria podręczników do nauki języka polskiego jako obcego dla obcokrajowców. Poziom A1*. Kraków: Wydawnictwo Glossa.

PKPK2 – Stemppek, I., Stelmach, A. (2020). *Polski krok po kroku. Seria podręczników do nauki języka polskiego jako obcego dla obcokrajowców. Poziom 2*. Kraków: Wydawnictwo Glossa.

Słowniki

SGPP – M. Grochowski, A. Kisiel, M. Żabowska, *Słownik gniazdowy partykuł polskich*, Kraków 2014.

SMJP – *Słownik minimum języka polskiego*, red. H. Zgółkowska, Kraków 2013.

UJSP – *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, Warszawa 2003.

WSJP – *Wielki słownik języka polskiego PAN*, red. P. Żmigrodzki, Kraków 2007 – (<https://wsjp.pl>).

STRESZCZENIE

W artykule przedstawiono użycia polskich partykuł epistemicznych w materiale podręczników dla osób uczących się języka polskiego jako obcego na poziomach A1 i A2. Celem było zidentyfikowanie jednostek i analiza znaczeń, a także typowego kontekstu i funkcji partykuł. Użycie partykuł *pewnie*, *chyba*, *może*, *na pewno*, *oczywiście* i *naprawdę* zostało skonfrontowane z ich znaczeniami podanymi w słownikach. Analiza pokazuje brak ćwiczeń uczących ich użycia i wyjaśnień znaczenia partykuł w podręcznikach.

SŁOWA KLUCZOWE: glottodydaktyka, nauczanie leksyki, partykuły, definicje

MARTA PIASECKA

Wydział Polonistyki

Uniwersytet Warszawski

ul. Krakowskie Przedmieście 26/28

00-927 Warszawa